

ПУБЛІЧНА
БІБЛІОТЕКА
ІМЕНІ
ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Не стерти пам'яті народу
огляд літератури

2022

Депортація кримських татар, розпочата 18 травня 1944 року, – один із найяскравіших прикладів злочинів радянського режиму, вчинених ним під час Другої світової війни.

Україна ніколи не відмовлялася від визнання актів органів колишнього СРСР щодо відновлення прав депортованих, а з часу проголошення Незалежності взяла на себе повну відповідальність за долю всіх своїх громадян, включно з тими, що повертаються на її територію з місць депортації.

Верховна Рада України Постановою від 12 листопада 2015 року № 792-VIII «Про визнання геноциду кримськотатарського народу» визнала депортацію з Криму кримських татар у 1944 році геноцидом кримськотатарського народу. 18 травня в Україні встановлено Днем пам'яті жертв геноциду кримськотатарського народу.

Пропонуємо огляд літератури про депортацію кримських татар та про події лютого-березня 2014 року.

Абдулаєва, Г. Кримські татари : від етногенезу до державності / Гульнара Абдулаєва ; [пер. з рос. Юлії Фомічової]. – Київ : Гамазин, 2021. – 408 с.

Книжка «Кримські татари: від етногенезу до державності» - це чудова можливість для читачів будь-якого віку довідатися й поміркувати в історичному (а подекуди й політичному) ракурсі про те, ким насправді є кримські татари, кримчаки, караїми, звідки вони взялися і яким чином сформувалися як народ. І чому зараз вони разом з іншими, на жаль, нечисленними етнічними групами змушені боронити свій статус корінного населення півострова, і якою є їхня роль у формуванні сучасної України. Детальне дослідження кримського історика Гульнари Абдулаєвої допоможе відновити багатовікову етнічну історію кримських татар та інших корінних народів Криму, розвіє численні нав'язані міфи, продемонструє національну самобутність, унікальність та цінність етносу кримських татар для людської цивілізації. Книжка для тих, хто хоче знати історію без купюр.

Анексія. Острів Крим: хроніки «гібридної війни» / Тарас Березовець. – Київ : Брайт Стар Паблішинг, 2016. – 391 с.

У книзі аналізуються механізми та технології «гібридної війни», розв'язаної військами Російської Федерації («зеленими чоловічками») на території АР Крим. Окремо досліджується розвідувальна та інформаційно-пропагандистська операція російських спецслужб, яка дозволила підготувати анексію Криму, починаючи з 1991 року. Твір містить велику кількість документів та фото, які є доказами злочинного характеру окупації півострова, ексклюзивні свідчення, надані спеціально для цієї книги українськими, російськими і міжнародними політиками та військовими, експертами, журналістами, активістами, які стали очевидцями окупації.

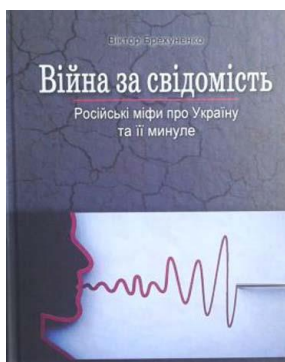
Бекірова, Г. Пів століття опору. Кримські татари від вигнання до повернення (1941-1991 роки) : нарис політичної історії / Гульнара Бекірова ; передм. Мустафи Джемілева ; післям. Рефата Чубарова ; [пер. з рос. К. Демчук ; Укр. наук. ін-т Гарвардського ун-ту ; Ін-т Критики]. – Київ : Критика, 2017. – 487 с.

Нарис політичної історії» присвячено найтрагічнішому періодові історії кримськотатарського народу – депортації 1944 року, життю вигнанців на чужині та довгій, важкій і жертовній боротьбі за повернення на батьківщину.

Детальний виклад історії кримськотатарського національного руху, підкріплений розлогим цитуванням самвидавчої преси кримських татар і традиційно прихильних до їхньої боротьби московських правозахисних видань, добіркою документів, що їх авторка віднайшла в кримських, київських та московських архівах, а також доданим до розвідки інтерв'ю з найвідомішим і найшанованішим учасником цього руху, його загально визнаним лідером, багатолітнім і багаторазовим радянським політв'язнем Мустафою Джемілевім, виразно показує, що говорити доводиться водночас про два різноспрямованих опори: опір кримських татар злочинній політиці московської влади та опір злочинної влади справедливим вимогам національного руху. Попри перемогу кримських татар і їхнє повернення на батьківщину чверть століття тому, обидва опори тривають.

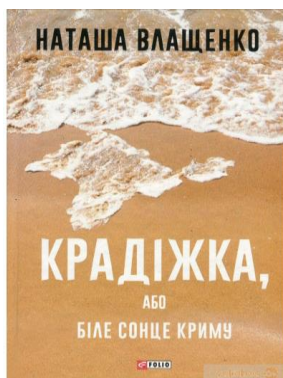
Беліцер, Н. Кримські татари як корінний народ : історія питання і сучасні реалії : посіб. для тих, хто прагне з'ясувати / Наталя Беліцер ; Ін-т демократії ім. Пилипа Орлика, м. Київ. – Київ : ДП "Національне газетно-журнальне видавництво", 2018. – 167 с.

Брехуненко, В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле / Віктор Брехуненко. – Київ : [Вид. ПП Брехуненко Н. А.], 2017. – 280 с.

У книзі за допомогою наукових аргументів спростовуються ключові російські міфи про Україну та українську історію. Проаналізовано ідеологічну спрямованість кожного міфу, історичне підґрунтя російських спекуляцій, обґрунтовано підстави заперечення спотворених образів нашого минулого, цілеспрямовано нав'язуваних Москвою ось уже протягом кількох століть. У тих випадках, коли сучасний міф має довгу історію, простежено еволюцію його змісту.

Влащенко, Н. Крадіжка, або Біле сонце Криму / Наташа Влащенко ; [пер. з рос. В. Бойка ; передм. В. Горбуліна]. – Харків : Фоліо, 2017. – 395 с.

Книга «Крадіжка, або Біле сонце Криму» відомої української журналістки і телеведучої Наташі Влащенко присвячена одній з найтрагічніших подій в історії сучасної України - віроломному захопленню Криму Російською Федерацією. Про те, як це було, розповідають люди, що знаходилися безпосередньо в епіцентрі подій зими-весни 2014 року: О. В. Турчинов, О. Т. Кіхтенко, А. Б. Аваков, С. Т. Полтарак, І. П. Смишко, В. О. Наливайченко, Р. А. Чубаров і багато інших представників влади, а також, звичайно, жителі Криму. Розповідь журналістки супроводжується фотохронікою кримських подій, що допомагає читачеві зримо уявити, як велася підготовка Росією анексії Криму, як на півострові з'явилися «зелені чоловічки», як відбувалося захоплення влади і проводився так званий референдум про приєднання Криму до Росії. У додатку до книги представлений протокол засідання РНБО України, присвячений подіям у Криму, а також нарис директора Національного інституту стратегічних досліджень академіка В. П. Горбуліна «Крим. Війна: передумови російської агресії». Ця книга спонукає до глибокого осмислення кримських подій. Причому питання «що робити?», як пише академік Горбулін, набагато важливіше за питання «хто винен?».

Грабовський, С. Azat Qırım чи колонія Москви? Імперський геноцид і кримськотатарська революція / Сергій Грабовський, Ігор Лосєв. – Київ : Стилос, 2017. – 120 с.

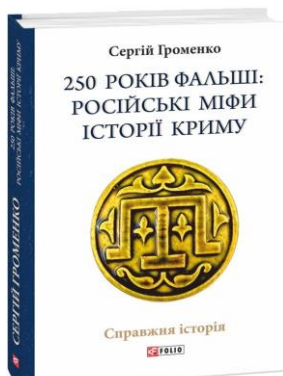

Книга кандидатів філософських наук, фахівців з культурології та політичної історії Сергія Грабовського й Ігоря Лосєва присвячена трагічній долі кримськотатарського народу, який став жертвою здійснюваного Російсько-советською імперією впродовж двох з половиною століть геноциду - з незначними періодами послаблень. Показані й охарактеризовані основні етапи цього геноциду та його наслідки, а разом з тим - кримськотатарське відродження перших декад ХХ століття, боротьба кримців за свободу, знаковим виявом якої стала Кримськотатарська революція 1917-1918 років. Автори, один з яких є кримчанином у дев'ятому поколінні, а інший має на півострові родичів і служив два роки там у війську, не тільки на основі писемних джерел, а й на підставі власного досвіду осмислили значний фактичний матеріал, пов'язаний і з історією Криму, і з культурою кримськотатарського народу, і з методами колоніальної політики Росії.

Громенко, С. В. #КрымНаш. Історія російського міфу / Сергій Громенко. – Київ : Хімджест, 2017. – 207 с.

Анексія Криму, яка викликала найбільшу політичну кризу в Європі з часів Другої світової війни, зумовила й небачений розквіт політичної міфології. 2014 року з безлічі окремих міфів і сфальсифікованих фактів на світ з'явився так званий Міф про «КримНаш», що мав на меті виправдати в очах світу агресивну політику Російської Федерації. Невже Крим – споконвічно російська земля? Чи правда, що кримські татари – геть усі зрадники? Чи справді півострів став частиною України незаконно? І чим, зрештою, були події лютого-березня 2014 року – окупацією Криму чи «відновленням історичної справедливості»? Відповідям на зазначені запитання й присвячена ця книга.

Громенко, С. В. 250 років фальші: російські міфи історії Криму / Сергій Громенко. – Харків : Фоліо, 2019. - 255 с. – (Справжня історія).

Гуменюк, Н. Загублений острів : книга репортажів з окупованого Криму / Наталя Гуменюк. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2020. – 312 с.

Загублений острів — це збірка репортажів з окупованого Криму, куди відома журналістка Наталя Гуменюк їздила упродовж 2014–2019 рр. У книжці — справжні історії і трагедії людей, життя яких кардинально змінилося після 2014 року, бо відтоді хтось із кримчан живе в окупації, а хтось — просто в іншій країні. То ж яка їхня неприхована правда? Підприємці та пенсіонери, кримські татари, студенти й громадські активісти, правозахисники та військові, люди з різними політичними та ідеологічними поглядами відверто розповідають свої історії: одні діляться тихим, глухим болем, інші — просто втомилися мовчати й боятися.

Ця книжка є справжнім голосом анексованого Криму, його багатоголоссям, в якому окремі розповіді творять єдину спільну історію, яка ще не завершилася.

Депортовані кримські татари, болгар, вірмени, греки, німці : зб. док. Автономної Республіки Крим (1989-1999) / Держ. ком. України у справах національностей та міграції; [упоряд.: Ю. Білуха та ін.]. – Київ: Абрис, 1999. – 415 с.

У збірнику подається близько 200 документів і матеріалів про заходи, здійснені у 1989-1999 рр. представниками й виконавчими органами влади Автономної Республіки Крим для повернення, облаштування й відновлення прав у минулому депортованих кримських татар, болгар, вірмен, греків і німців.

Знедолені? Нездоланні! : історії переселенців / [ред.-упоряд. І. Черниченко]. – Київ : Ін-т демократії ім. Пилипа Орлика, 2017. – 168 с.

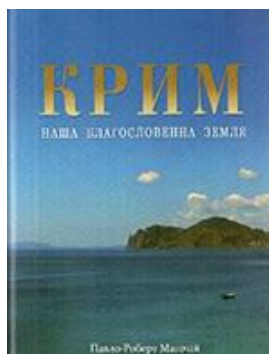
ЗНЕДОЛЕНІ?
НЕЗДОЛАННІ!
історії переселенців

Інститут демократії ім. Пилипа Орлика
Київ - 2017

Друга книжка збірки «Знедолені? Нездоланні!» розповідає про переселенців, а то й про цілі сім'ї, які через війну мусили починати життя з нуля в інших містах і селах України. Досвід цих мужніх людей свідчить, що здобути знання, досягти успіху в новій справі, вийти переможцем за несприятливих обставин можна! Не просто вижити, а стати корисним родині та суспільству будь-де і в будь-якому віці – це реально, треба лише прагнути й подолати страх. Свої життєві труднощі наші герої відмовляються вважати безвихіддю. Завдяки випробуванням вони переоцінили й свої потреби, і можливі ресурси, й власні сили. У пропонованих читачеві картинах ідеться про те, як різні за фахом, віком, національністю люди з Донеччини, Луганщини та Криму «встають» у місцеві громади, працюють задля добробуту України, вірять у перемогу. І стають прикладом нездоланності для тих, хто зневірився.

Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940-2015) : зб. док. та матеріалів / [упоряд. О.Г. Бажан та ін.] ; НАН України [та ін.]. – Київ : Кліо, 2016. – 1092 с.

До збірника увійшли документи та матеріали, що відображають депортаційну політику радянської влади на Кримському півострові в роки Другої світової війни та у післявоєнний період, розкривають економічні, культурні аспекти входження Криму до складу УРСР, віддзеркалюють боротьбу кримських татар в 1950–1980-ті роки за повернення на історичну батьківщину, висвітлюють проблему репатріації, адаптації й інтеграції кримських татар в український соціокультурний та політичний простір.

Кульчицький, С. В. Кримський вузол / Станіслав Кульчицький, Лариса Якубова. – Київ : Кліо, 2019. – 495 с.

У книжці висвітлено історичні передумови, економічні підоснови, внутрішні та зовнішні причини формування кримського вузла, а також окреслено можливі сценарії його розв'язання. Показано, що цинізм подій так званої «кримської весни» спричинив неочікуваний для правлячих кіл Росії ефект. Україна тимчасово втратила Крим, однак Росія назавжди втратила Україну та українців.

Розтиражоване російськими мас-медіа гасло «Крим наш!» і події «кримської весни» стали найпотужнішими прискорювачами процесу українського націєтворення, що лежить в основі формування громадянського суспільства та розбудови новітньої України.

Люди «сірої зони» : свідки російської анексії Криму 2014 року / [упоряд. та вступ. ст. Анни Андрієвської, Олени Халімон]. – [Київ] : [К.І.С.], [2018]. – 264 с.

У збірці свідчень про російську анексію Криму 2014 року йдеться про ту частину історії «кримської весни», яку замовчує або навмисно спотворює російська пропаганда.

Понад півсотні оповідей спростовують міфи про те, що анексія півострова була безкровна і що «кримчани не намагалися чинити опір, а добровільно вибрали Росію». Як насправді Крим опинився під контролем Росії та чим це обернулося для його мешканців? Які методи застосовують російські спецслужби та силовики щодо мирних громадян на півострові? Відповіді на ці та інші питання дають кримчани, які стали свідками та жертвами російського військового захоплення півострова навесні 2014 року.

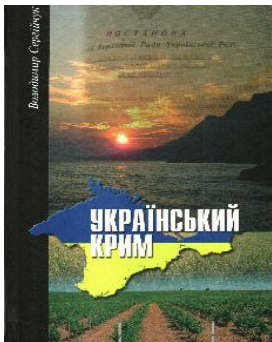
Матюхін, Л. А мама зрозуміє... Крим-2014: невігдані історії / Леонід Матюхін, Юрій Головащенко, Ігор Підпригора ; [худож. М. Гутман]. – Київ : ДПА, 2020. – 144 с.

Усе, що тут написано, ми пережили від першого дня окупації до моменту, коли вийшли з Криму. Розповімо в трьох історіях різних людей, щоб ті, кому цікаво, дізналися хоч невеличку краплиночку, але правди. Розповімо, як діяв кожен із нас, що переживав, про що думав. А на питання «чому «злили» Крим, здали позиції?» нехай кожен відповість собі сам. А ми просто розповімо, як це було...

Мусаєва, С. Мустафа Джемільєв. Незламний / Севгіль Мусаєва, Алім Алієв. – Харків : Vivat, 2018. – 254 с.

В книзі подається портрет сучасного національного лідера кримських татар, готового вийти за межі власного комфорту, щоб на повний голос говорити про права свого народу. Вона побудована як діалог із Джемільєвим.

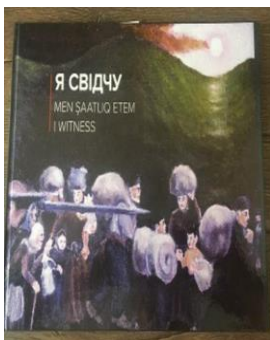
Сергійчук, В. Український Крим / Володимир Сергійчук. - Вишгород : ПП Сергійчук М. І., 2013. – 310 с.

У книзі із залученням великого документального матеріалу розповідається про спільну історичну долю Криму й України. Зокрема, звертається увага на українську більшість півострова в період Кримського ханства, на включення Криму до українського організму вже з кінця XVIII ст.

Шлях лідера. Мустафа Джемільєв : статті, виступи, листи / [біограф. нарис та заг. ред. Г. Бекірової ; упоряд. О. Бондаренко]. – Київ : СтилоС, 2018. – 254 с.

Книга містить вибрані програмні ідеологічні й політичні тексти Мустафи Джемільєва, які висвітлюють його політичні погляди, віхи боротьби кримськотатарського народу за свої права та повернення на батьківщину, історію громадських і політичних інституцій, ключові моменти діяльності Меджлісу кримськотатарського народу, перешкоди, які заважали облаштуванню кримських татар на рідній землі. Окремий розділ складають матеріали, що стосуються відсічі російській агресії проти України, боротьби за звільнення Кримського півострова від російської окупації, захисту прав людей, які залишилися на окупованих землях. На особливу увагу заслуговують виступи Мустафи Джемільєва на зустрічах із представниками міжнародної спільноти та засіданнях міжнародних організацій, де він, як один з визнаних моральних авторитетів сучасної незалежної України, представляє не лише кримськотатарський народ, а й весь український народ та Українську державу.

Я свідчу : [альбом] = Men Saatliq Etem = I Witness / [авт. ідеї Ф. Осман ; передм., мал. С. А. Саліма]. – Ічня : Формат, 2019. – 63 с.

Книга Садика Аджи Селімова «Я свідчу» має силу і документа, і художнього доказу. Її автор втратив батьків у 1947 році, опинився в дитячому будинку. І його життєвий шлях позначений кількома віхами: дитинство в рідному селі Ускут, між Судаком і Алуштою, ніч депортації і страшні роки виживання на чужині.

Всі фото для огляду взяті з відкритих джерел мережі «Інтернет». Вступ за матеріалами Українського інституту національної пам'яті

Огляд підготував Своровський А. Р.

Літературний редактор: Трубайчук О. М.

Редактор-бібліограф Денисова С. О.

Відділ електронних ресурсів та довідково-бібліографічного обслуговування,

вул. Тургенєвська, 83-85

телефон: (044) 486-01-46, (044) 486-00-35

e-mail: 4bibliograf4@gmail.com

© Публічна бібліотека імені Лесі Українки для дорослих м. Києва, 2022